

Rozdział 2. Działalność przedsiębiorstw i ich internacjonalizacja na tle zmian w środowisku gospodarczym kraju

<https://doi.org/10.18559/978-83-8211-268-9/2>

Kateryna Romanchuk

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Kateryna.Romanchuk@ue.poznan.pl

Enterprise activities and internationalisation amid changes in the national economic environment

This chapter analyses the activities of enterprises in Poland against the backdrop of evolving national economic conditions. It focuses on the number, structure, and profitability of small, medium, and large enterprises, as well as employment dynamics. The study examines the distribution of businesses across PKD sections, the regional and legal forms of new business registrations, and the role of foreign capital, including Ukrainian capital. The findings highlight how foreign investments contribute to regional economic development and enterprise internationalisation.

The aim of this chapter is to determine the key directions of support for enterprises and actions facilitating their internationalization and balanced regional development in Poland in the context of changes in the economic environment and the influence of foreign capital. The analysis further reveals that the sectors most attractive to businesses vary by size. The chapter also explores the increasing role of Ukrainian capital in the Polish economy, particularly in sectors like logistics, construction, and IT, and outlines the challenges faced by foreign investors, including regulatory and cultural barriers.

This chapter is unique in synthesising economic and regional data to offer a nuanced perspective on enterprise activity and internationalisation in Poland. It provides actionable insights into improving the institutional environment to attract investments and foster sustainable business development.

Keywords: enterprise activity, internationalisation, foreign investments, regional development, economic environment, Ukrainian capital, entrepreneurship.

Sugerowane cytowanie

Romanchuk, K. (2025). Działalność przedsiębiorstw i ich internacjonalizacja na tle zmian w środowisku gospodarczym kraju. W: S. Narojczyk, D. Nowak, F. Remlein i K. Romanchuk, *Przedsiębiorstwa w erze globalnych kryzysów i przemian technologicznych. Aspekty ekonomiczne, społeczne i prawne* (s. 29–50). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-268-9/2>

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

Wprowadzenie

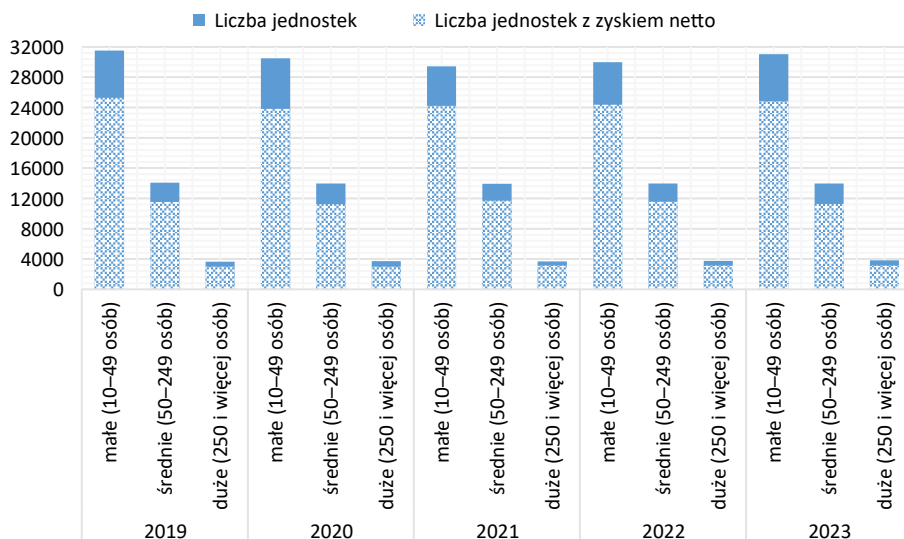
W niniejszym rozdziale przedstawiona zostanie analiza działalności przedsiębiorstw na tle zmian w środowisku gospodarczym kraju, z uwzględnieniem liczby, struktury oraz zyskowności małych, średnich i dużych firm, a także zatrudnienia. Ponadto analiza obejmie przegląd działalności przedsiębiorstw w przekroju sekcji PKD, dynamiki powstawania nowych przedsiębiorstw oraz ich rejestracji według województw i form prawnych. Badanie kapitału zagranicznego, w tym ukraińskiego, ukazuje wpływ inwestycji zagranicznych na polską gospodarkę. Zrozumienie tych kwestii jest niezbędne dla tworzenia strategii wspierania przedsiębiorczości, przyciągania zagranicznych inwestycji oraz promowania równomiernego rozwoju regionalnego.

Celem tego rozdziału jest określenie kluczowych kierunków wsparcia przedsiębiorstw oraz działań sprzyjających ich internacjonalizacji i równomiernemu rozwojowi regionalnemu w Polsce w kontekście zmian w środowisku gospodarczym oraz wpływu kapitału zagranicznego.

2.1. Działalność przedsiębiorstw w Polsce

W niniejszym rozdziale skupimy się na analizie działalności przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących 10 i więcej osób, prowadzących księgi rachunkowe. Na koniec 2023 roku ogólna liczba takich przedsiębiorstw w Polsce wynosiła 48 860 jednostek, co stanowi wzrost o 2,41% w porównaniu z rokiem 2022 (rysunek 2.1). Jednak w porównaniu z rokiem 2019 zauważalny jest spadek liczby przedsiębiorstw o 383 jednostki w ciągu pięciu lat. W 2019 roku liczba takich przedsiębiorstw wynosiła 49 243. W badanym okresie przeważały jednostki małe o liczbie pracujących od 10 do 49 osób. Ich udział wynosił od 63,98% w 2019 roku do 62,57% w 2021 roku. W 2023 roku udział małych przedsiębiorstw wynosił 63,55% ogólnej liczby przedsiębiorstw. Udział jednostek średnich o liczbie pracujących od 50 do 249 osób sięgał od 28,59% w 2019 roku do 29,63% w 2023 roku. Najmniej liczną grupą były duże przedsiębiorstwa. W 2019 roku ich udział wynosił 7,43%, jednak w ciągu pięciu lat zaobserwowano tendencję wzrostową, która doprowadziła do zwiększenia udziału dużych przedsiębiorstw do 7,82% w 2023 roku.

Dla niniejszego badania kluczowe jest nie tylko określenie liczby przedsiębiorstw działających w badanym okresie, lecz także tych, które osiągnęły zysk netto. Analiza ta pozwala na głębsze zrozumienie efektywności gospodarczej i wpływu przedsiębiorczości na gospodarkę. Przedsiębiorstwa generujące zysk netto są wskaźnikiem zdrowia gospodarki, mają większą zdolność do reinwestycji, sprzyjając zrównoważonemu rozwojowi i innowacjom. Porównanie liczby

Rysunek 2.1. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych w okresie styczeń–grudzień w latach 2019–2023*

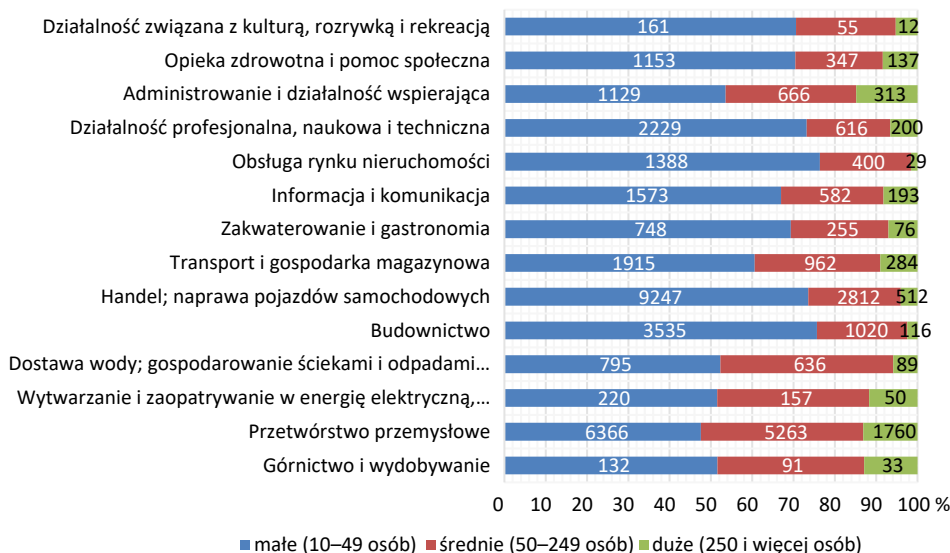
* Analizę graficzną przeprowadza się od 2019 roku, dlatego że od tego momentu są dostępne porównywalne dane.
Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

firm osiągających zysk z ogólną liczbą przedsiębiorstw pozwala ocenić skuteczność polityk gospodarczych, kondycję sektora MŚP oraz wskazać obszary wymagające wsparcia i interwencji.

Udział przedsiębiorstw, które uzyskały pozytywny wynik finansowy netto, dla każdej grupy badanych przedsiębiorstw wynosi średnio 80% (rysunek 2.2). Jednak warto zwrócić uwagę, że w okresie 2021–2023 zanotowano niepokojącą tendencję zmniejszenia udziału przedsiębiorstw osiągających zysk netto we wszystkich grupach.

Udział małych przedsiębiorstw osiągających zysk netto obniżył się z 82,28% w 2021 roku do 79,91% w 2023 roku. W przypadku średnich przedsiębiorstw, generujących zysk netto, spadek wynosił 3,58 punktów procentowych: z 84,08% w 2021 roku do 80,50% w 2023 roku. Dla dużych przedsiębiorstw, które osiągały pozytywne wyniki finansowe netto, różnica wyniosła 3,73 punktów procentowych: z 85,49% w 2021 roku do 81,76% w 2023 roku.

Zmniejszenie udziału przedsiębiorstw osiągających zysk netto może negatywnie wpłynąć na ich zdolność do inwestowania, tworzenia nowych miejsc pracy oraz wdrożenia innowacji. Może także świadczyć o potrzebie dostosowania polityk gospodarczych i wsparcia, aby zapewnić stabilność i dalszy rozwój przedsiębiorstw. Analiza zagrożeń i wyzwań rozwoju przedsiębiorstw jest zatem kluczowa.

Rysunek 2.2. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych w przekroju sekcji PKD w 2023 roku

Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

W 2023 roku sekcje PKD, w których notowano najmniejszy udział małych przedsiębiorstw, to: „Przetwórstwo przemysłowe” – 47,55%, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” – 51,52%, „Górnictwo i wydobywanie” – 51,56% (rysunek 2.2). W tych samych sekcjach PKD odnotowano najwyższy udział dużych przedsiębiorstw: „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” – 11,71%, „Górnictwo i wydobywanie” – 12,89%, „Przetwórstwo przemysłowe” – 13,15%.

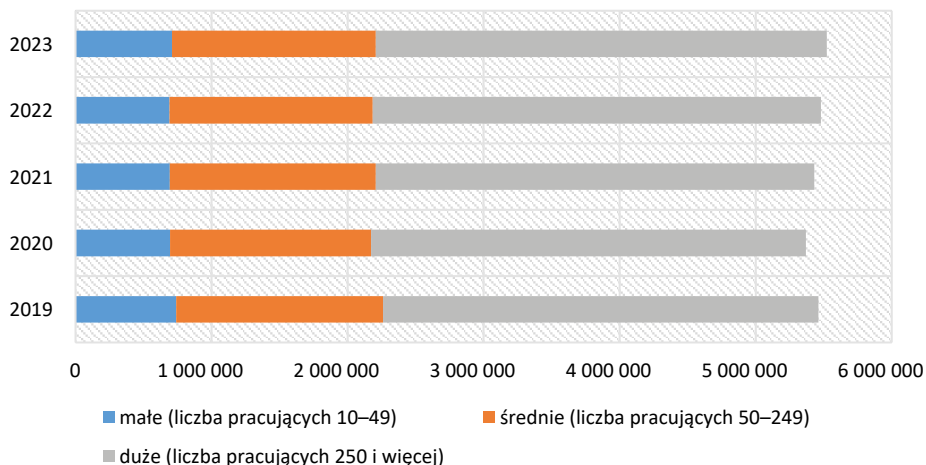
Najbardziej atrakcyjne dla małych przedsiębiorstw są sekcje: „Obsługa rynku nieruchomości” – 76,3%, „Budownictwo” – 75,68%, „Handel; naprawa pojazdów samochodowych” – 73,56%. W tych sekcjach odnotowano najniższy udział dużych przedsiębiorstw: „Obsługa rynku nieruchomości” – 1,60%, „Budownictwo” – 4,48%, „Handel; naprawa pojazdów samochodowych” – 4,07%. Spośród wszystkich sekcji PKD, w których funkcjonują średnie przedsiębiorstwa, dominują sekcje: „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” – 36,77%, „Przetwórstwo przemysłowe” – 39,31% – oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja” – 41,84%. Analiza tych danych pozwala na zrozumienie struktury sektora przedsiębiorstw w Polsce oraz na identyfikację sektorów, w których przedsiębiorstwa różnej wielkości najchętniej podejmują działalność. To jest kluczowe dla formułowania skutecznych polityk gospodarczych i wsparcia dla przedsiębiorczości.

Badanie udziału jednostek wykazujących zysk netto w liczbie jednostek w przekroju sekcji PKD wskazuje, że w 2023 roku sekcja „Budownictwo” była jedną z trzech sekcji, w których odnotowano największy udział każdej klasy przedsiębiorstw, jakie osiągnęły zysk netto: małe przedsiębiorstwa – 84,02%, średnie przedsiębiorstwa – 88,04%, duże przedsiębiorstwa – 87,07% (GUS, 2023). Sekcjami PKD, w których małe i średnie przedsiębiorstwa radzą sobie najgorzej, są „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją” (udział małych i średnich przedsiębiorstw osiągających zysk netto wynosi mniej niż 50%) oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja” (udział małych przedsiębiorstw, które osiągnęły zysk, wynosi 58,99%, a średnich przedsiębiorstw – 68,55%). W odróżnieniu od tej sytuacji 100% dużych przedsiębiorstw funkcjonujących w sekcji „Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją” w 2023 roku osiągnęło zysk netto. Bardzo dobrze radzą sobie także duże przedsiębiorstwa w sekcji „Zakwaterowanie i gastronomia” – 97,37% dużych przedsiębiorstw w tej sekcji osiągnęło zysk netto. Wśród dużych przedsiębiorstw najgorzej wypadają sekcje „Transport i gospodarka magazynowa” – 75,00% – oraz „Górnictwo i wydobywanie” – 75,76% dużych przedsiębiorstw w tych sekcjach osiągnęło zysk netto. Może to być związane z zaburzeniami łańcuchów dostaw, które zdarzały się w ostatnich latach, szczególnie w związku z wojną w Ukrainie. W tych sekcjach duże przedsiębiorstwa mogą mieć trudności z szybką adaptacją do nowych warunków gospodarczych.

Kolejnym etapem niniejszego badania jest analiza liczby pracujących⁴ w przekroju małych, średnich i dużych przedsiębiorstw. Taka analiza pozwala uzyskać szczegółowy obraz zatrudnienia w różnych grupach przedsiębiorstw. W okresie 2019–2023 odnotowano wzrost liczby pracujących ogółem o 61 390 osób, co oznacza wzrost o 1,12% (rysunek 2.3). Jest to pozytywny wskaźnik, sugerujący, że gospodarka rozwija się i jest w stanie tworzyć nowe miejsca pracy, czego rezultatem jest zwiększenie dochodów gospodarstw domowych, konsumpcji oraz stabilności ekonomicznej.

Udział pracujących w małych przedsiębiorstwach jest najmniejszy. W badanym okresie nie przekraczał on 13,54% (w 2019 roku), a w 2023 roku spadł do 12,84%. Może to wynikać z większej podatności małych przedsiębiorstw na wstrząsy ekonomiczne, mniejszej zdolności do utrzymania zatrudnienia, potrzeby wsparcia przez politykę rządową oraz trudności w konkurencji z większymi

⁴ Do pracujących zalicza się osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, tj. umowy o pracę, powołania, mianowania lub wyboru (łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo); pracodawców i pracujących na własny rachunek: właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin) jednostek prowadzących działalność gospodarczą (z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) oraz osoby pracujące na własny rachunek; agentów; osoby wykonujące pracę nakładczą; członków spółdzielni produkcji rolniczej.

Rysunek 2.3. Liczba pracujących w przedsiębiorstwach niefinansowych w okresie styczeń–grudzień w latach 2019–2023*

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2019 roku, dlatego że od tego momentu są dostępne porównywalne dane.

Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

firmami w oferowaniu atrakcyjnych warunków pracy. Spadek ten sugeruje potrzebę wsparcia sektora poprzez ulgi podatkowe, dotacje, czy programy szkoleniowe.

W średnich przedsiębiorstwach w badanym okresie pracowało od 27,85% (w 2019 roku) do 27,11% (w 2023 roku) osób. Najwięcej pracujących osób notowano w sektorze dużych przedsiębiorstw, w 2023 roku było to 60,05% pracujących ogółem. Tradycyjnie duże przedsiębiorstwa często są bardziej stabilne finansowo i mogą oferować bardziej atrakcyjne warunki pracy, co przyciąga więcej pracowników.

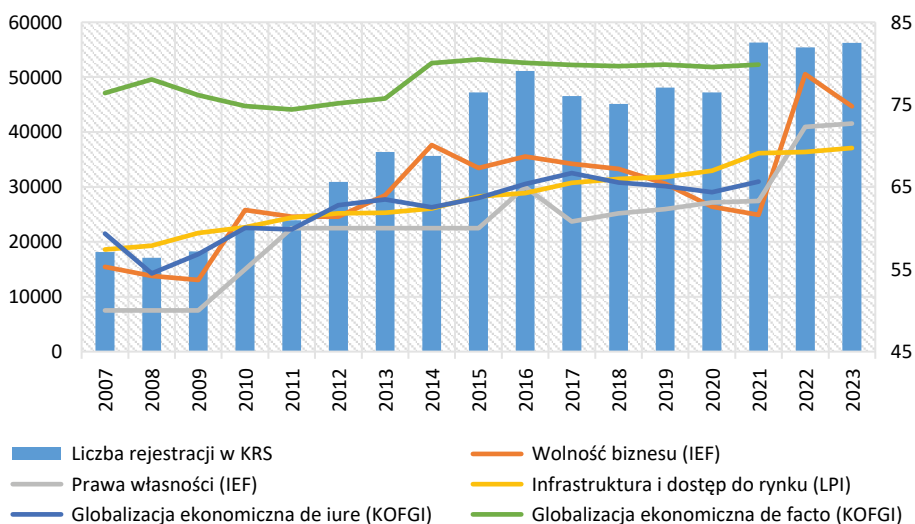
2.2. Dynamika powstawania nowych firm

Liczba nowo założonych i skutecznie działających firm to kluczowy barometr rozwoju gospodarki. Wysoka liczba nowych przedsiębiorstw odzwierciedla warunki sprzyjające przedsiębiorczości, stymulujące innowacje, wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy. Powstanie nowych firm przyczynia się do wzrostu dochodów gospodarstw domowych, podnosząc standard życia obywateli, i wpływów podatkowych. Dzięki różnorodności działalności gospodarczej firmy zwiększają odporność gospodarki na kryzysy oraz globalne zmiany ekonomiczne, redukując zależność od pojedynczych sektorów i zwiększając elastyczność rynku. Jednak nie wszystkie nowe firmy przetrwają. Monitoring liczby nowo powstałych firm

i ich działalności jest kluczowy dla oceny kondycji gospodarki i identyfikacji istniejących problemów.

W niniejszym badaniu skupimy się na analizie statystyk dotyczących powstawania nowych przedsiębiorstw, aby ocenić tempo ich wzrostu, strukturę geograficzną, preferowane branże oraz formy prawne. Dodatkowo zbadamy możliwe korelacje między poprawą pozycji Polski w wybranych międzynarodowych rankingach, takich jak Indeks Globalizacji (KOFGI), Indeks Wolności Gospodarczej (IEF) i Indeks Dobrobytu Kraju (LPI) a szybkością powstawania nowych firm.

Zgodnie z danymi Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej (COIG) każdego dnia w Polsce jest zakładanych około 1000 nowych firm (COIG, 2024c). Powstawanie nowych firm w Polsce ma charakter falowy (rysunek 2.4). Ogólny trend jest dodatni, z ciągłym wzrostem liczby nowo założonych przedsiębiorstw. Największe skoki liczby nowych firm w porównaniu rok do roku zaobserwowano w latach: 2010 (22 510 nowych firm, co stanowiło wzrost o 23,5% rok do roku), 2012 (30 930 nowych firm, wzrost o 29,42% rok do roku), 2015 (47 225 nowych firm, wzrost o 32,44% rok do roku), oraz 2021 (56 298 nowych firm, wzrost o 19,23% rok do roku). W ciągu 16 lat liczba nowo rejestrowanych firm rocznie się potroiła, osiągając w 2023 roku 56 265 zarejestrowanych podmiotów w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS).

Rysunek 2.4. Liczba rejestracji nowych przedsiębiorców w KRS w latach 2007–2023*

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2007 roku, dlatego że od tego momentu na COIG są dostępne dane o liczbie rejestracji nowych form w KRS; ranking KOFGI dostępny do 2021 roku. Źródło: na podstawie (COIG, 2024c; Heritage Foundation, 2023; KOF, 2023; Legatum Institute, 2023).

Tak znaczący wzrost liczby nowych firm w Polsce jest wynikiem poprawy środowiska gospodarczego oraz otwarcia kraju na procesy globalizacji. Wzrost liczby rocznie rejestrowanych firm w KRS jest związany z globalizacją ekonomicznego środowiska instytucjonalnego oraz globalizacją procesów i działalności gospodarczej. Istotna poprawa postrzegania praw własności, wzrost stopnia wolności biznesu w ciągu ostatnich 16 lat, mimo że w niektórych latach Polska uzyskała niższą ocenę tego komponentu, oraz usprawnienie infrastruktury i zwiększenie dostępu do rynku również odegrały ważną rolę.

Warto zauważyć, że od 2018 roku w czołówce województw, gdzie rejestrowana jest największa liczba nowych firm (COIG, 2023e), znajdują się niezmiennie dwa województwa: mazowieckie (w 2023 roku 34% od liczby zarejestrowanych firm) i wielkopolskie (w 2023 roku 9,47% od liczby zarejestrowanych firm). Analiza danych pokazuje stabilność tej tendencji przez ostatnie lata i jest to istotne spostrzeżenie przy ocenie regionalnych różnic w dynamice przedsiębiorczości w Polsce. Dalsze badania można skupić na identyfikacji czynników, które sprzyjają wysokiej aktywności przedsiębiorczej w tych regionach oraz na porównaniu ich z innymi województwami, co mogłoby dostarczyć cennych wskazówek dla polityki rozwoju regionalnego i wspierania przedsiębiorczości na poziomie lokalnym.

W okresie od 2018 do 2023 roku (COIG, 2023e) największy odsetek nowo powstałych firm w Polsce przyjmował formę spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, głównie z powodu stosunkowo prostego procesu zakładania oraz ograniczonej osobistej odpowiedzialności wspólników (88,73% w 2022 roku, 91,18% w 2023 roku). W czołówce pod względem liczby rejestracji znajdowała się również spółka komandytowa, chociaż jej udział nieznacznie spadł (2,55% w 2022 roku, 1,75% w 2023 roku). Warto zauważyć, że w latach 2018–2021 przedsiębiorcy wykazywali większą skłonność do zakładania spółek jawnych, jednak od 2022 roku ta tendencja zmieniła się na rzecz fundacji (2,32% w 2022 roku, 2,40% w 2023 roku).

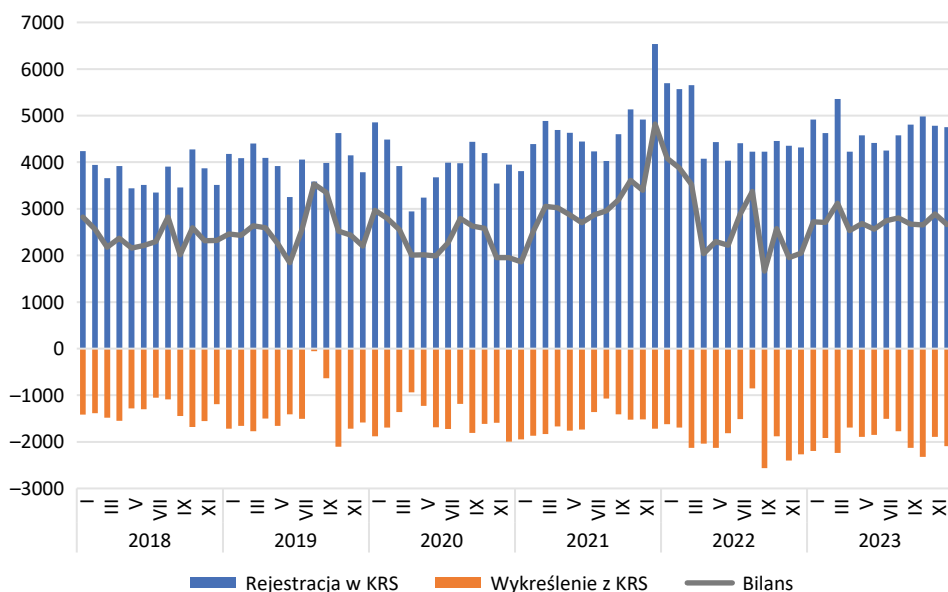
Najczęstszymi rodzajami działalności (COIG, 2023e) dla nowo zarejestrowanych firm w Polsce w latach 2018–2023 były: działalność handlowa (w 2022 roku – 17,59%, w 2023 roku – 18,07%), działalność profesjonalna (w 2022 roku – 14,27%, w 2023 roku – 14,54%) oraz budownictwo (w 2022 roku – 14,1%, w 2023 roku – 13,5%).

W latach 2018–2020 największe zainteresowanie przedsiębiorców przy zakładaniu nowych firm skupiało się na takich branżach jak Pozostałe doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania oraz Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków. Natomiast w latach 2022–2023 obserwuje się zmianę preferencji, największą liczbę nowo zarejestrowanych firm odnotowano w branży Transport drogowy towarów (COIG, 2023e).

Ważne jest, aby oceniać nie tylko liczbę nowo rejestrowanych firm oraz tempo ich rejestracji, lecz także tych, które zostały wykreślone z KRS w tym samym czasie. Wykreślenia mogą wskazywać na istnienie pewnych problemów

w funkcjonowaniu firm oraz na bariery, które mogą wpływać na stabilność gospodarczą kraju. Analiza liczby podmiotów wykreślanych z rejestru w danym roku jest kluczowa dla pełnego zrozumienia procesów zachodzących w gospodarce kraju oraz ich skuteczności dla przedsiębiorców.

Tendencja wzrostu liczby wykreśleń firm z KRS w ostatnich latach budzi niepokój. Od 2018 roku obserwuje się zwiększenie liczby firm, które zostały wykreślone z rejestru, a w 2023 roku liczba ta wzrosła o 43,2% w porównaniu z rokiem 2018. Analiza wskazuje na najwyższe tempo wzrostu liczby wykreślonych firm w 2022 roku (+17,94 % rok do roku) (rysunek 2.5). Jeśli tendencja wzrostu wykreśleń będzie się utrzymywała, a tempo tego wzrostu przewyższy tempo nowych rejestracji firm, sygnalizuje to potencjalne zagrożenia dla gospodarki. Takie zjawisko może wskazywać na istnienie istotnych problemów strukturalnych utrudniających firmom przetrwanie na rynku.

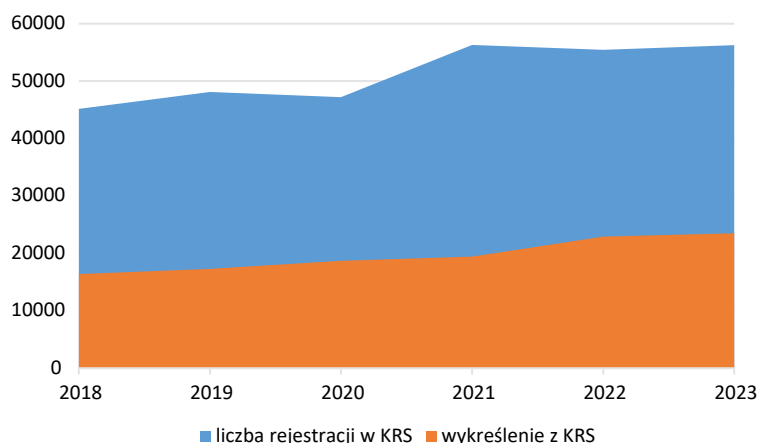
Rysunek 2.5. Bilans rejestracji i wykreśleń firm w KRS w latach 2018–2023*
w przekroju miesięcznym

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2018 roku, dlatego że od tego momentu na COIG są dostępne dane o liczbie rejestracji nowych firm w KRS i wykreślenia firm z KRS w przekroju miesięcznym.

Źródło: na podstawie (COIG, 2023e, 2024d).

W związku z tym istotne jest zwrócenie uwagi na różnicę między liczbą firm wykreślonych a liczbą firm zarejestrowanych. W Polsce w latach 2018–2023 obserwuje się bilans dodatni, co oznacza, że liczba nowo założonych firm przewyższa

liczbę firm wykreślonych (rysunek 2.5 i 2.6). W 2023 roku ten bilans był dodatni i większy o 14% w porównaniu z rokiem 2018. Jest to istotne spostrzeżenie, sugerujące, że mimo rosnącej liczby wykreśleń dynamika tworzenia nowych firm nadal dominuje, co świadczy o elastyczności i zdolności rynku do adaptacji.

Rysunek 2.6. Bilans rejestracji i wykreśleń firm w KRS w latach 2018–2023*
w przekroju rocznym

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2018 roku, dlatego że od tego momentu na COIG są dostępne dane o liczbie rejestracji nowych firm w KRS i wykreślenia firm z KRS w przekroju miesięcznym.

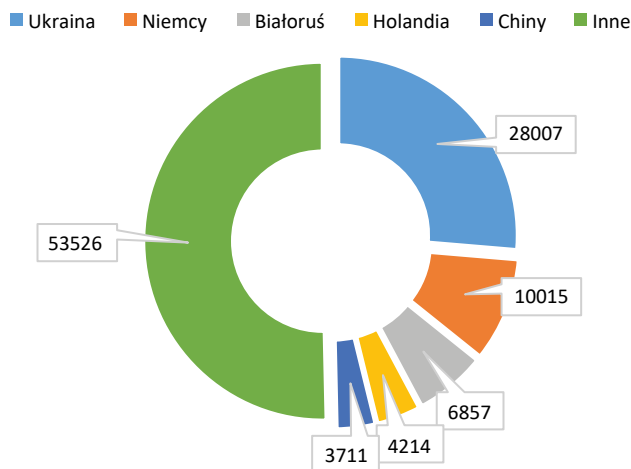
Źródło: na podstawie (COIG, 2023e, 2024d).

Ocena liczby rejestracji i wykreśleń firm jest kluczowa dla zrozumienia pełnego obrazu gospodarki. Rejestracje wskazują na przedsiębiorczość i potencjalny rozwój, natomiast wykreślenia mogą sygnalizować problemy strukturalne i bariery, które firmy napotykają. Analizując te dwa aspekty, można lepiej ocenić kondycję gospodarczą kraju oraz zidentyfikować obszary wymagające interwencji lub wsparcia.

2.3. Działalność firm z udziałem kapitału zagranicznego

W tym podrozdziale jest analizowana skala powstających w Polsce firm z udziałem kapitału zagranicznego lub których beneficjentami rzeczywistymi są obywatele innych państw. Z danych Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej (COIG) wynika, że na dzień 19 kwietnia 2024 roku w Polsce funkcjonowało 106 330 takich podmiotów (COIG, 2024b). Analiza struktury geograficznej tych firm wskazuje, że największy udział mają firmy pochodzące z Ukrainy (26%),

Niemiec (9%), Białorusi (7%), Holandii (4%) oraz Chin (4%) (rysunek 2.7). Ponad jedna czwarta działających w Polsce firm z kapitałem zagranicznym to firmy, w których udziałowcami lub beneficjentami rzeczywistymi są obywatele Ukrainy. Głębsza analiza tego fenomenu jest kluczowa dla lepszego zrozumienia wpływu kapitału ukraińskiego na polską gospodarkę oraz dla identyfikacji czynników napędzających taką aktywność.

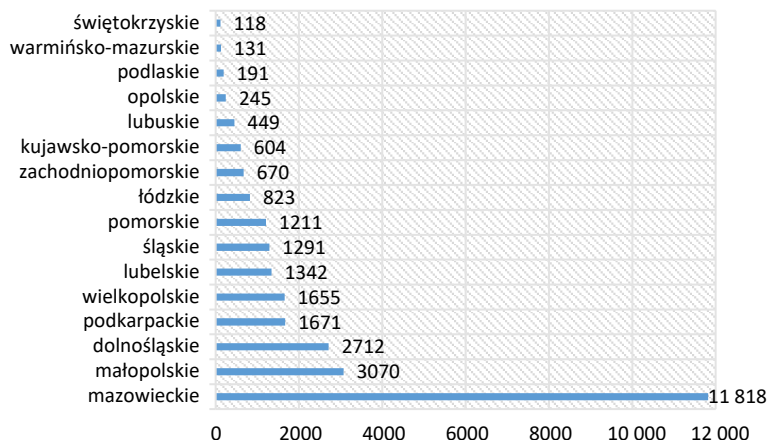

Rysunek 2.7. Firmy z kapitałem zagranicznym, które działały w Polsce na dzień 19 kwietnia 2024 roku

Źródło: na podstawie (COIG, 2024b).

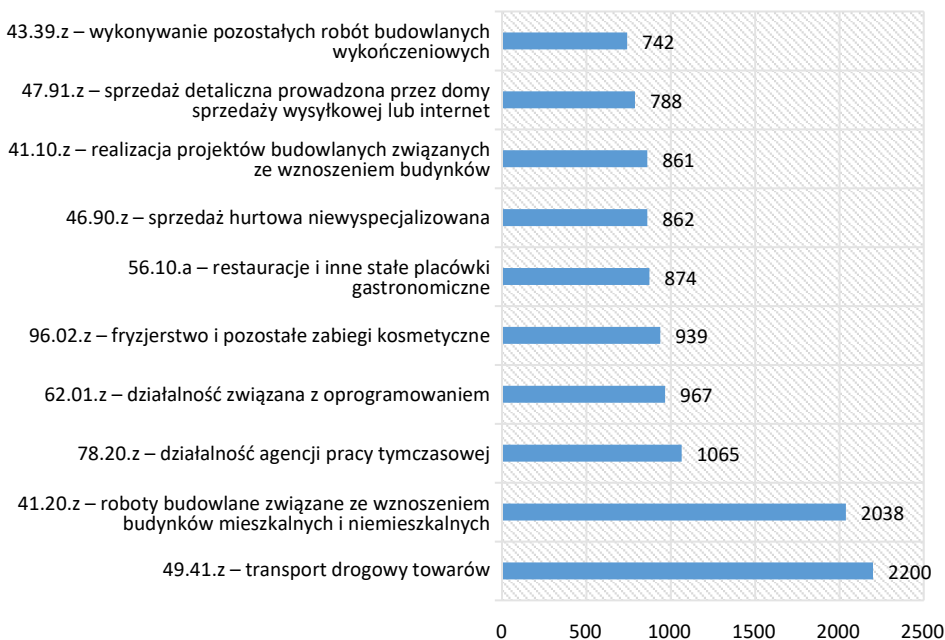
Według danych z COIG (2024a) na dzień 5 kwietnia 2024 roku w Polsce działało 28 801 firm z kapitałem ukraińskim, co stanowi 26% ogólnej liczby działających firm z kapitałem zagranicznym. Termin „kapitał ukraiński” odnosi się do firm, w których jednym z udziałowców jest firma z Ukrainy lub osoba fizyczna posiadająca ukraińskie obywatelstwo, lub też są one beneficjentami rzeczywistymi. Najwięcej firm z kapitałem ukraińskim jest zlokalizowanych w województwach: mazowieckim (42,21%), małopolskim (10,96%), dolnośląskim (9,69%), podkarpackim (5,97%) i wielkopolskim (5,91%) (rysunek 2.8). Analiza geograficzna wskazuje na koncentrację firm z kapitałem ukraińskim w największych i najbardziej dynamicznych gospodarczo regionach Polski.

Firmy z kapitałem ukraińskim głównie funkcjonują w następujących branżach (rysunek 2.9): transport drogowy towarów (główny PKD 49.41.Z; 7,64%), roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (główny PKD 41.20.Z; 7,08%), działalność agencji pracy tymczasowej (główny PKD 78.20.Z; 3,70%), działalność związana z oprogramowaniem (główny PKD 62.01.Z; 3,36%) oraz fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne (główny

Rysunek 2.8. Wykaz firm z kapitałem ukraińskim w poszczególnych województwach na dzień 5 kwietnia 2024 roku

Źródło: na podstawie (COIG, 2024a).

Rysunek 2.9. Liczba firm z kapitałem ukraińskim działających w Polsce na dzień 5 kwietnia 2024 roku ze względu na główną branżę działalności

Źródło: na podstawie (COIG, 2024a).

PKD 96.02.Z; 3,26%). Analiza struktury branżowej tych firm pozwala na identyfikację kluczowych sektorów, w których inwestycje ukraińskiego kapitału mają znaczący udział w polskim rynku. Koncentracja w takich sektorach jak transport drogowy, budownictwo, agencje pracy tymczasowej, oprogramowanie oraz usługi kosmetyczne wskazuje na różnorodność i adaptacyjność inwestycji ukraińskich w odpowiedzi na specyficzne potrzeby rynku polskiego.

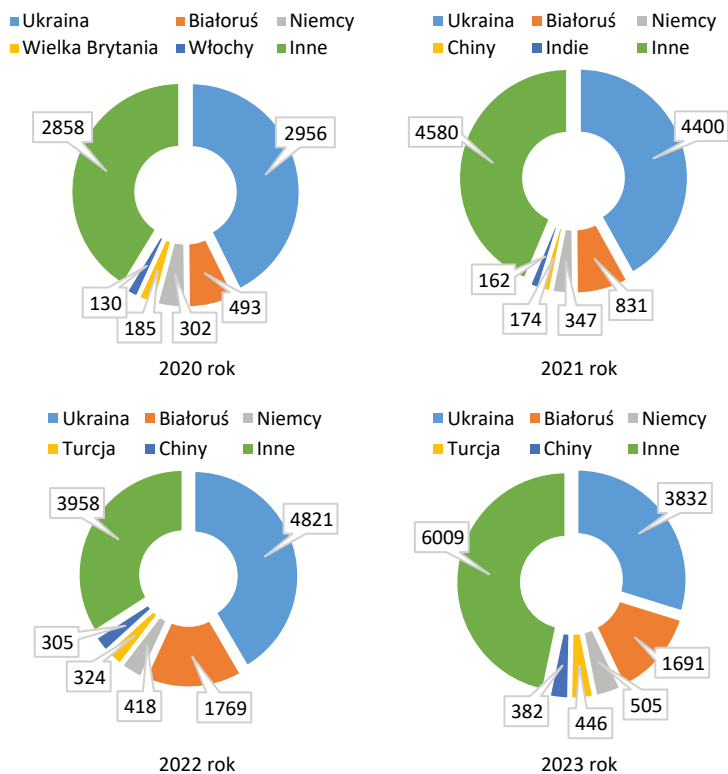
Badania Polskiego Instytutu Ekonomicznego (PIE) wskazują, że wybór branży przez ukraińskich przedsiębiorców w Polsce zależy od kilku czynników. Często firmy ukraińskie, w związku z wojną, relokowały swój biznes do Polski i kontynuowały działalność w tej samej branży, w której funkcjonowały w Ukrainie. W przypadku załamania łańcuchów dostaw spowodowanego wojną firmy te musiały przebudowywać swoje łańcuchy dostaw w Polsce w celu zapewnienia funkcjonowania biznesu oraz ciągłości dostaw. Istotnym czynnikiem w rozpoczynaniu i prowadzeniu działalności w Polsce jest także łatwość wejścia na rynek (Dębowska i in., 2022). Dla wymienionych branż nie ma wstępnych wymagań dotyczących znajomości języka polskiego, konieczności potwierdzenia dyplomów o wykształceniu wyższym oraz potwierdzenia kwalifikacji zawodowych, a także ograniczeń możliwości obejmowania stanowisk lub wykonywania pracy tylko i wyłącznie przez obywateli Polski. Wybór branży przez ukraińskich przedsiębiorców w Polsce często wynika z deficytu pracowników w budownictwie i logistyce, co stwarza możliwości rozwoju lub może być motywowany możliwością zaopiekowania się dziećmi przybyłymi do Polski wraz z rodzicami uciekającymi przed wojną (Dębowska i in., 2022).

Dla niniejszego badania istotne jest również pytanie, jak wygląda proces zakładania firm z kapitałem zagranicznym z perspektywy czasu. Z dostępnych danych wynika, że pierwsza trójka krajów, z których pochodzi kapitał zagraniczny, pozostaje niezmienna od 2020 roku. Są to Ukraina, Białoruś oraz Niemcy (rysunek 2.10).

Analiza trendów w zakładaniu firm z kapitałem zagranicznym pozwala na zrozumienie dynamiki i stabilności inwestycji zagranicznych w Polsce. Konsekwentna obecność firm z tych trzech krajów wskazuje na trwałe więzi gospodarcze oraz zaufanie inwestorów z Ukrainy, Białorusi i Niemiec do polskiego rynku. Badanie tych trendów może dostarczyć cennych informacji na temat długoterminowych relacji ekonomicznych oraz potencjalnych czynników sprzyjających inwestycjom zagranicznym w Polsce.

Z dostępnych danych wynika, że od 2001 roku notowana jest ciągła tendencja wzrostu liczby firm z ukraińskim kapitałem (rysunek 2.11), przy czym znaczące przyspieszenie tego trendu obserwuje się od 2015 roku⁵.

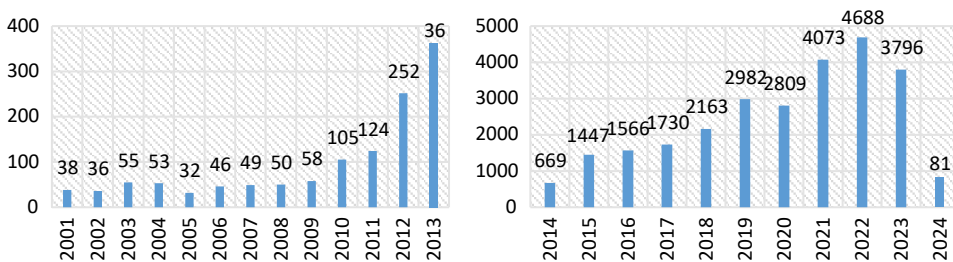
⁵ W lutym 2014 roku rozpoczęła się zbrojna agresja Federacji Rosyjskiej w Ukrainie.

Rysunek 2.10. Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego, które powstały w poszczególnych latach w okresie 2020–2023, według kraju pochodzenia kapitału*

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2020 roku, dlatego że od tego momentu są dostępne dane w przekroju kraju pochodzenia kapitału.

Źródło: na podstawie (COIG, 2023a, 2023b, 2023c, 2023d).

Rysunek 2.11. Liczba firm z kapitałem ukraińskim działających w Polsce ze względu na rok rejestracji w latach 2001–2024

Źródło: na podstawie (COIG, 2024a).

Obywatele Ukrainy zakładają firmy w Polsce z kilku powodów: potrzeby pozyskania środków na utrzymanie, bliskości kulturowej i językowej, kontynuacji działalności z Ukrainy, przyjaznego klimatu dla uchodźców, wyższych zarobków, możliwości współpracy z innymi firmami, łatwości w zakładaniu firmy dzięki wcześniejszym kontaktom, ochrony przed skutkami wojny, lepszego wsparcia niż w innych krajach, podjęcia pracy zgodnej z wykształceniem oraz trudności w znalezieniu pracy na etacie (Dębkowska i in., 2022).

W latach 2020–2022 odnotowano wzrost liczby firm z kapitałem ukraińskim (w 2021 roku +48,85% rok do roku; w 2022 roku +9,57% rok do roku), jednak ich udział w całkowitej liczbie firm z kapitałem zagranicznym uległ zmniejszeniu (w 2020 roku udział firm z kapitałem ukraińskim wyniósł 42,69%; w 2021 roku było to 41,93%). W 2023 roku tempo powstawania firm z kapitałem ukraińskim znacząco spadło (–20,51% rok do roku), a ich udział w całkowitej liczbie firm z kapitałem zagranicznym zmniejszył się do 29,79%. Mimo to firmy z ukraińskim kapitałem nadal stanowią najliczniejszą grupę wśród nowo powstałych firm z kapitałem zagranicznym. Spowolnienie tempa zakładania nowych firm z kapitałem ukraińskim w 2023 roku wynikało z trwającej za wschodnią granicą Polski wojny oraz barier, które napotkali ukraińscy przedsiębiorcy przy zakładaniu i prowadzeniu działalności w Polsce. Warto zauważyć, że mimo spowolnienia tempa zakładania firm z ukraińskim kapitałem w 2023 roku ich liczba jest blisko 100 razy większa w porównaniu z liczbą firm założonych w 2001 roku oraz niemal 2,6 razy większa od liczby firm założonych w 2015 roku, kiedy to odnotowano znaczący wzrost (rysunek 2.11). Te dane podkreślają zarówno długoterminowy trend wzrostowy w liczbie firm z kapitałem ukraińskim, jak i wpływ bieżących wydarzeń geopolitycznych na decyzje inwestycyjne przedsiębiorców z Ukrainy.

Wśród barier, które napotykali ukraińscy przedsiębiorcy, zakładając firmę i prowadząc działalność w Polsce, można wymienić: brak doświadczenia w polskiej działalności gospodarczej, niewystarczające środki finansowe, wysokie koszty, trudności z pozyskaniem pracowników i dostępem do środków, słaba znajomość języka polskiego, oraz trudności w nawiązywaniu kontaktów biznesowych i znalezieniu lokalu (Dębkowska i in., 2022).

Współpraca ukraińskich i polskich firm przynosi obopólne korzyści: ukraińskim firmom umożliwia kontynuację biznesu i wiarygodność, a polskim pełniejsze wykorzystanie mocy produkcyjnych i utrzymanie zatrudnienia, wspierając inwestycje w rozwój regionów (Dębkowska i in., 2022). Ze względu na skalę firm z ukraińskim kapitałem i pozytywne skutki współpracy firm ukraińskich i polskich jednym z kluczowych zadań jest modyfikacja środowiska instytucjonalnego kraju oraz opracowanie strategii wspierających rozwój przedsiębiorczości imigrantów i ich integrację w polskim środowisku gospodarczym.

2.4. Internacjonalizacja przedsiębiorstw

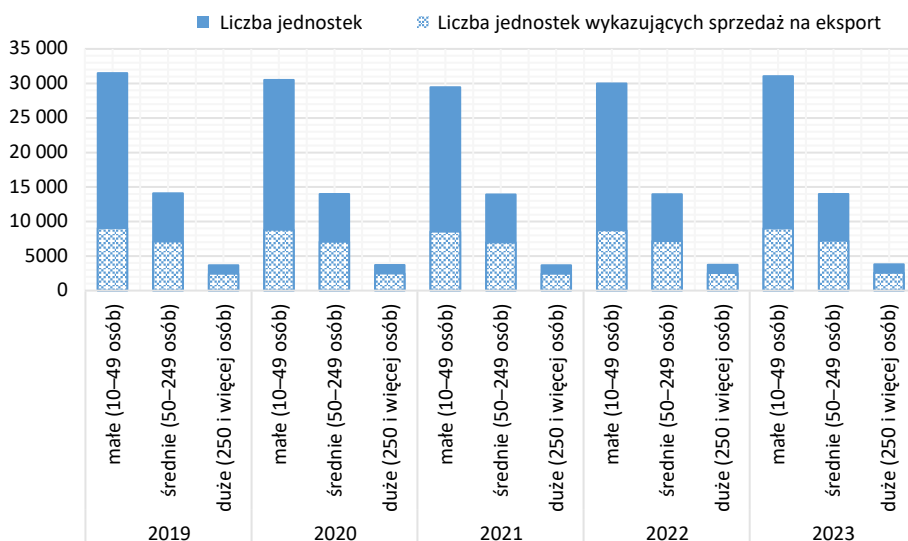
Internacjonalizacja działalności gospodarczej stanowi istotny element strategii rozwojowych przedsiębiorstw na całym świecie i jest postrzegana jako ekspansja zagraniczna firmy (Gorynia, 2021). Internacjonalizacja firmy to długoterminowy, wieloetapowy proces, który obejmuje akumulację odpowiednich zasobów i stopniową ekspansję w obrębie kolejnych rynków. Internacjonalizacja jest ogólnie postrzegana nie tylko w kategoriach zaangażowania na rynkach zagranicznych, głównie komercyjnych, ale także jako sposób wykorzystania bezpośrednich inwestycji do ekspansji instytucjonalnej poza rynki lokalne (Błaszczuk i in., 2023). Istnieje wiele determinantów, procesów i rezultatów związanych z internacjonalizacją firm. Podejmowanie decyzji dotyczących strategii internacjonalizacji wymaga uwzględnienia takich czynników jak orientacja przedsiębiorcza, zasoby wiedzy oraz zdolności sieciowe (Felzensztein i in., 2015; Torkkeli i in., 2016). Ponadto korzyści z internacjonalizacji mogą być związane z dostępem do specyficznych korzyści ekosystemowych oraz zdolności do adaptacji do zmieniających się warunków rynkowych (Li i in., 2019; Meyer i in., 2023). W kontekście małych i średnich przedsiębiorstw digitalizacja odgrywa istotną rolę w zarządzaniu eksportem, wpływając na zasoby i zdolności firm (Dethine i in., 2020). Ważnym aspektem internacjonalizacji jest także rola modeli biznesowych, innowacji biznesowych oraz zróżnicowania grup biznesowych, które mogą wpływać na relacje międzynarodowe oraz wyniki finansowe firm.

Jednym z wielu wskaźników internacjonalizacji jest sprzedaż na eksport, która odzwierciedla zdolność firm do konkurowania na rynkach międzynarodowych (Mayer i in., 2021; Salehi i in., 2022). W niniejszym podrozdziale dokonano analiza liczby polskich przedsiębiorstw niefinansowych, wykazujących sprzedaż na eksport, ich udziału w ogólnej liczbie przedsiębiorstw różnych klasach wielkości, a także udziału eksportu w przychodach oraz zyskowności eksporterów przekroju sekcji PKD.

Ekspansja na rynki zagraniczne jest szczególnym wydarzeniem w cyklu życia firm. Po pierwsze jest stosunkowo rzadka. Po drugie jest jednym z najważniejszych możliwych wydarzeń. Po trzecie – jednym z najbardziej ryzykownych. Tylko nieliczne przedsiębiorstwa miały lub mają pewną skalę działania w skali regionu lub dalej poza granicami swojego kraju (Ciszewska-Mlinaric, 2020). Aby zrozumieć skalę zjawiska internacjonalizacji, przeanalizujemy sprzedaż na eksport jako jedną z form tego procesu. Chociaż sprzedaż na eksport nie jest jedyną formą internacjonalizacji, z uwagi na dostępność danych w przekroju klas wielkości przedsiębiorstw skupimy się właśnie na tej formie.

Dane GUS za lata 2019–2023 pokazują wzrost liczby jednostek eksportujących oraz ich udziału w ogólnej liczbie przedsiębiorstw każdej klasy wielkości (rysunek 2.12). Jednak w latach 2020–2021 zaobserwowano spadek liczby eksporterów

w grupie małych i średnich przedsiębiorstw, co może być skutkiem pandemii COVID-19, która zaburzyła globalne łańcuchy dostaw, zmniejszyła popyt na rynkach zagranicznych i wprowadziła liczne ograniczenia w handlu międzynarodowym. Mimo że od roku 2022 liczba eksporterów wśród małych przedsiębiorstw zaczęła rosnąć, na koniec 2023 roku nie osiągnęła ona poziomu z 2019 roku, pozostając o 0,47% niższa (o 43 jednostki mniej niż w 2019 roku). Średnie przedsiębiorstwa natomiast przekroczyły poziom z 2019 roku, osiągając w 2023 roku wzrost liczby eksporterów o 1,61% (wzrost o 114 jednostek), co sugeruje ich większą elastyczność i zdolność adaptacji po pandemii.

Rysunek 2.12. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych, wykazujących sprzedaż na eksport w okresie styczeń–grudzień w latach 2019–2023*

* Analizę graficzną przeprowadza się od 2019 roku, dlatego że od tego momentu są dostępne porównywalne dane.

Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

Liczba dużych jednostek eksportujących w 2023 roku wzrosła o 6,49% w porównaniu z 2019 rokiem (wzrost o 158 jednostek). Mimo spadku o 1,00% w 2021 roku (zmniejszenie o 25 jednostek) wzrost ten może wskazywać na dywersyfikację przychodów i poszukiwanie nowych rynków, w odpowiedzi na zakłócenia globalnych łańcuchów dostaw spowodowane pandemią i wojną w Ukrainie.

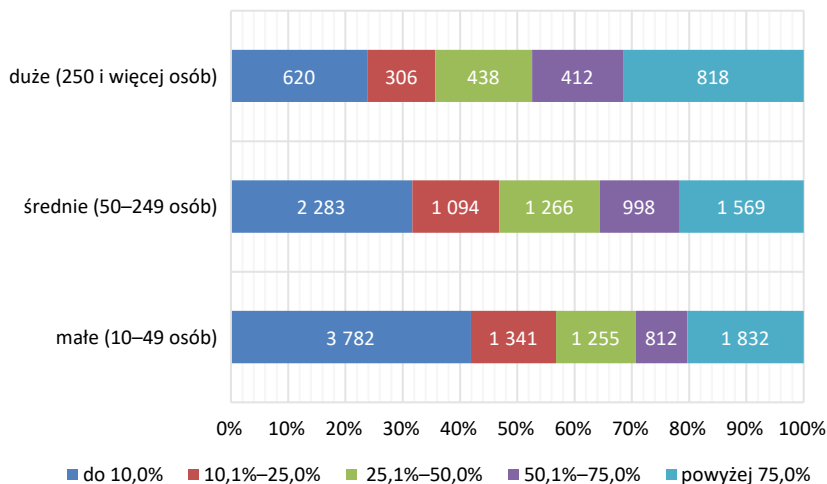
W celu zrozumienia skali zjawiska internacjonalizacji przeanalizowano udział przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport w ogólnej liczbie przedsiębiorstw dla poszczególnych klas wielkości. Ogólne wyniki wskazują, że średni poziom dla badanego okresu (2019–2023) wynosił około 11,5% dla małych

przedsiębiorstw, około 17,5% dla średnich przedsiębiorstw oraz około 27,5% dla dużych przedsiębiorstw. W latach 2019–2023 udział przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport rósł dla przedsiębiorstw poszczególnych klas wielkości. Jest to pozytywny sygnał, który wskazuje na wzrastające zaangażowanie polskich firm w działalność międzynarodową. Wyjątkiem są małe przedsiębiorstwa, dla których na koniec 2023 roku odnotowano spadek udziału jednostek wykazujących sprzedaż na eksport o 0,07 punktu procentowego. Wymaga to identyfikacji przeszkód i zapewnienia odpowiedniego wsparcia politycznego, finansowego oraz dostępu do wiedzy dla małych przedsiębiorstw w kontekście internacjonalizacji ich działalności gospodarczej. Powyższe dane raczej nie są wyjątkiem od reguły „w stosunku do liczby operujących na wszystkich kontynentach przedsiębiorstw działalność międzynarodową prowadzi niewielki odsetek organizacji”, ponieważ umiędzynarodowienie jest wciąż ogromnym wyzwaniem menedżerskim z trzech powodów: fizycznej odległości; dystansu kulturowego, zderzenia z innym językiem, obyczajami, normami, wartościami, generalnie z inną kulturą; dystansu administracyjnego i technologicznego, czyli innych regulacji prawnych oraz sposobów działania praktycznie w każdym kraju (Ciszewska-Mlinaric, 2020).

Wśród małych i średnich przedsiębiorstw, wykazujących sprzedaż na eksport w 2023 roku najliczniejszą grupę stanowią przedsiębiorstwa, których udział eksportu w przychodach wynosi do 10% – jest to 41,92% (3782 przedsiębiorstwa) dla małych przedsiębiorstw oraz 31,66% (2283 przedsiębiorstwa) dla średnich przedsiębiorstw (rysunek 2.13). Oznacza to, że małe i średnie przedsiębiorstwa często angażują się w eksport na niewielką skalę, co może wynikać z ograniczonych zasobów, mniejszej skali produkcji lub niższego poziomu doświadczenia w działalności międzynarodowej.

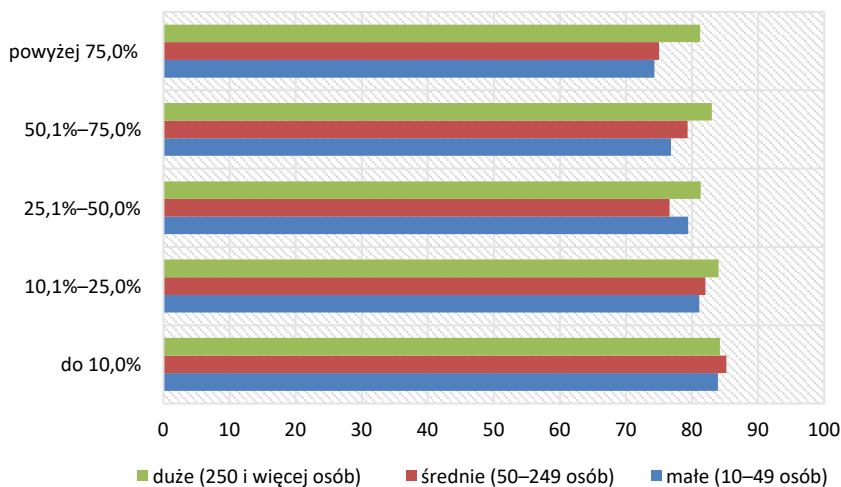
W odróżnieniu od nich wśród dużych przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport w 2023 roku najliczniejszą grupę stanowią przedsiębiorstwa, których udział eksportu w przychodach wynosi powyżej 75% – jest to 818 przedsiębiorstw, co stanowi 31,53% (rysunek 2.12). Sugeruje to, że duże przedsiębiorstwa są bardziej zaangażowane w działalność eksportową i osiągają wyższy poziom internacjonalizacji. Może to być wynikiem większych zasobów, lepszej infrastruktury oraz bardziej rozwiniętych sieci handlowych. Powyższe dane wskazują na różne strategie ekspansji międzynarodowej w zależności od wielkości przedsiębiorstwa. Małe i średnie przedsiębiorstwa mogą potrzebować wsparcia w zwiększaniu swojego udziału w rynku międzynarodowym, podczas gdy duże przedsiębiorstwa kontynuują intensywną działalność eksportową. Różnice w poziomie internacjonalizacji w zależności od wielkości przedsiębiorstwa podkreślają potrzebę dostosowanego wsparcia i polityki rządowej.

W 2023 roku ponad 80% przedsiębiorstw eksportujących wielkości każdej klasy osiągnęło zysk netto (rysunek 2.14). Przedsiębiorstwa, których udział

Rysunek 2.13. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych wykazujących sprzedaż na eksport w 2023 roku w przekroju udziału eksportu w przychodach

Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

Rysunek 2.14. Liczba przedsiębiorstw niefinansowych wykazujących sprzedaż na eksport w 2023 roku w przekroju udziału jednostek wykazujących zysk netto w liczbie jednostek eksportujących ogółem

Źródło: na podstawie (GUS, 2023).

eksportu w przychodach wynosi powyżej 75%, zdążyły osiągnąć wysoki poziom zyskowności (małe przedsiębiorstwa – 74,3%, średnie – 75,0%, duże – 81,2%). Wysoki poziom zyskowności netto wśród eksporterów wskazuje na ich zdolność do skutecznego zarządzania ryzykiem oraz kontrolowania kosztów operacyjnych i logistycznych.

W 2023 roku najbardziej zorientowane na rynki międzynarodowe były przedsiębiorstwa działające w sekcjach przetwórstwo przemysłowe (49,62% wszystkich eksportujących, 9277 jednostek) oraz handel; naprawa pojazdów samochodowych (25,78%, 4821 jednostek) (GUS, 2023). Największy udział jednostek wykazujących zysk netto wśród przedsiębiorstw eksportujących działających w sekcji przetwórstwo przemysłowe odnotowano w grupie dochodowej z udziałem eksportu w przychodach do 10% (84,3%). Natomiast w sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych najwyższy udział jednostek wykazujących zysk netto odnotowano w grupie dochodowej z udziałem eksportu w przychodach od 10,1% do 25,0% (87,1%).

Najniższą aktywność eksportową odnotowano w sekcjach zakwaterowanie i gastronomia (0,11% wszystkich przedsiębiorstw eksportujących) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię (0,19% ogółu). W obu wymienionych sekcjach jednostki działały wyłącznie w grupie dochodowej z udziałem eksportu w przychodach do 10%. Mimo niskiej aktywności eksportowej jednostki działające w sekcji zakwaterowania i gastronomii osiągnęły 100% zyskowności, a w sekcji wytwarzania energii – 82,1%.

Powyższe dane podkreślają potrzebę wsparcia internacjonalizacji polskich małych i średnich firm poprzez dostosowane programy, ułatwienie dostępu do rynków zagranicznych oraz rozwijanie kompetencji eksportowych. Polityki rządowe powinny redukować bariery eksportowe i promować współpracę międzynarodową.

Podsumowanie

Rozdział koncentruje się na analizie działalności przedsiębiorstw w Polsce, uwzględniając ich liczbę, strukturę, zyskowność oraz zatrudnienie. Przedstawiono dynamikę powstawania nowych firm i ich rejestracji według województw i form prawnych, zwracając uwagę na istotną rolę kapitału zagranicznego, w tym ukraińskiego, w polskiej gospodarce.

Liczba przedsiębiorstw wzrosła w latach 2019–2023 przy dominacji małych firm. Udział średnich i dużych przedsiębiorstw także stopniowo wzrastał. Jednocześnie odnotowano niepokojący trend spadku odsetka firm osiągających zysk netto, co może wpływać na ich zdolność inwestycyjną i innowacyjną. Zidentyfikowano branże o najwyższym i najniższym poziomie rentowności, co pozwala

na ocenę obszarów wymagających wsparcia politycznego i instytucjonalnego. Dodatkowo omówiono dynamikę rejestracji nowych firm, wskazując na rosnącą liczbę podmiotów z kapitałem zagranicznym, szczególnie z Ukrainy. Analiza wykazała, że kapitał ukraiński koncentruje się głównie na transporcie, budownictwie oraz usługach pośrednictwa pracy. W rozdziale podkreślono również proces internacjonalizacji polskich firm, analizując udział eksportu w przychodach przedsiębiorstw oraz ich zdolność do konkutowania na rynkach zagranicznych. Dane wskazują na wzrost liczby eksporterów, szczególnie wśród dużych firm, choć małe przedsiębiorstwa nadal napotykały istotne bariery w ekspansji międzynarodowej.

Dynamiczny rozwój sektora przedsiębiorstw w Polsce wymaga dalszego wsparcia w zakresie polityki gospodarczej, szczególnie dla małych i średnich firm, które stanowią trzon gospodarki. Wzmocnienie internacjonalizacji oraz dostosowanie instrumentów wsparcia do zmieniających się warunków gospodarczych będzie kluczowe dla długoterminowego wzrostu i stabilności rynku.

Bibliografia

- Błaszczuk, M., Olszewska, K. M. i Wróblewski, M. (2023). Internationalisation of firms in the digital economy. Analysis of tenants of Polish technology parks. *European Business Review*, 35(2), 223–238. <https://doi.org/10.1108/EBR-12-2021-0266>
- Ciszewska-Mlinaric, M. (2020). *Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw. Historie opowiedziane z pasją*. Poltext.
- COIG. (2023a). *Nowe firmy z udziałem kapitału zagranicznego w 2020 r.* https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-2020_grudzien.php
- COIG. (2023b). *Inwestorzy zagraniczni 2021.* <https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-2021.php>
- COIG. (2023c). *Inwestorzy zagraniczni w Polsce 2022.* https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-2022_grudzien.php
- COIG. (2023d). *Inwestorzy zagraniczni w 2023.* <https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-w-polsce-w-2023.php>
- COIG. (2023e). *Nowe firmy w KRS w 2023 roku.* https://www.coig.com.pl/nowe-firmy-w-krs-2023_grudzien.php
- COIG. (2024a). *Firmy z ukraińskim kapitałem działające w Polsce na 05-04-2024 r.* Pobrano 21 czerwca 2024 z https://www.coig.com.pl/wykaz_lista_firm-z-ukraińskim-kapitałem_w_polsce.php
- COIG. (2024b). *Inwestorzy zagraniczni w Polsce na dzień 19-04-2024.* Pobrano 21 czerwca 2024 z <https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-w-polsce.php>
- COIG. (2024c). *Nowe firmy w Polsce w 2024, 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018, 2017, 2016, 2015, 2014 i 2013 roku.* https://www.coig.com.pl/nowe-firmy-w-polsce_2016_2015_2014_2013.php

- COIG. (2024d). *Wykreślenia firm statystyka 2024, 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018*. https://www.coig.com.pl/wykreślenia_firm-KRS_CEIDG-statystyka.php
- Dethine, B., Enjolras, M. i Monticolo, D. (2020). Digitalization and SMEs' export management: impacts on resources and capabilities. *Technology Innovation Management Review*, 10(4), 18–34. <https://doi.org/10.22215/timreview/1344>
- Dębkowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A. i Zybertowicz, K. (2022). *Ukraińskie firmy w Polsce po wybuchu wojny w 2022 r.* Polski Instytut Ekonomiczny. https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2023/01/PIE-Raport_Ukraińskie_firmy_2022-1.pdf
- Felzensztein, C., Ciravegna, L., Robson, P. i Amorós, J. E. (2015). Networks, entrepreneurial orientation, and internationalization scope: Evidence from Chilean small and medium enterprises. *Journal of Small Business Management*, 53, 145–160. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12188>
- Gorynia, M. (2021). *Przedsiębiorstwo w biznesie międzynarodowym. Aspekty ekonomiczne, finansowe i menedżerskie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- GUS. (2023). *Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych 01-12 2023 r.* <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/wyniki-finansowe-przedsiębiorstw-niefinansowych-01-12-2023-r,11,30.html>
- Heritage Foundation. (2023). *2023 Index of Economic Freedom: Explore the Data*. <https://indexdotnet.azurewebsites.net/index/explore?view=by-region-country-year>
- KOF. (2023). *KOF Globalisation Index 2012–2023*. <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- Legatum Institute. (2023). *The Legatum Prosperity Index™ 2023: Rankings*. <https://www.prosperity.com/rankings>
- Li, J., Chen, L., Yi, J., Mao, J. i Liao, J. (2019). Ecosystem-specific advantages in international digital commerce. *Journal of International Business Studies*, 50(9), 1448–1463. <https://doi.org/10.1057/s41267-019-00263-3>
- Mayer, T., Melitz, M. J. i Ottaviano, G. I. (2021). Product mix and firm productivity responses to trade competition. *The Review of Economics and Statistics*, 103(5), 874–891. https://doi.org/10.1162/rest_a_00952
- Meyer, K. E., Li, J., Brouthers, K. D. i Jean, R. J. (2023). International business in the digital age: Global strategies in a world of national institutions. *Journal of International Business Studies*, 54, 577–598. <https://doi.org/10.1057/s41267-023-00618-x>
- Salehi, N., Kashmari, A. i Shahsavari, H. (2022, 10 października). *Export marketing: The moderator effects of dysfunctional competition and institutional barriers*. <https://doi.org/10.14293/s2199-1006.1.sor.pprwzez.v1>
- Torkkeli, L., Kuivalainen, O., Saarenketo, S. i Puumalainen, K. (2016). Network competence in Finnish SMEs: Implications for growth. *Baltic Journal of Management*, 11(2), 207–230. <https://doi.org/10.1108/bjm-02-2015-0032>